

СИСТЕМНЕ МИСЛЕННЯ ЯК ВИМОГА ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ В ГІМНАЗІЇ

*Ю.Б. Малієнко,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник*

Системне мислення як філософське поняття, педагогічна дефініція та сучасний інформаційний тренд тлумачиться по-різному. В контексті Державного стандарту базової середньої освіти воно трактується як виявлення взаємопов'язаності, взаємозалежності та взаємовпливу історичних подій, явищ, процесів у контексті відповідних епох; розуміння множинності трактувань минулого і сучасного та зіставлення їх інтерпретацій.

У процесі дослідження встановлено, що для формування системного підходу до вивчення минулого й сьогодення необхідно розвивати в учнів / учениць уміння встановлювати системно-структурні зв'язки в історичному процесі, інтерпретувати факти; формулювати судження, гіпотезу; добирати та оцінювати аргументи, отже, розглядати проблему в цілому, підкреслюючи взаємозв'язки між її компонентами.

Системне мислення передбачає набуття дитиною здатності систематизувати і узагальнювати історичну та суспільно важливу інформацію; виокремлювати етапи, складники історичних подій, явищ, процесів, аналізувати їх у взаємодії як частини певного цілого, встановлювати між ними взаємозалежність.

У зв'язку з цим з'ясовано, що актуальним є використання компетентісно орієнтованих завдань, які сприяють перетворенню зовнішньої інформації, що міститься в різних історичних джерелах, у суб'єктно важливі знання, уміння, ставлення, самостійно набуті дитиною.

Наведемо кілька видів таких завдань з історії: відберіть, класифікуйте джерела за темою, проаналізуйте їх зміст, зіставте з іншими джерелами аналогічної інформації; дослідіть джерело / кілька джерел для аналізу, синтезу відповідних подій, явищ, процесів, встановлення зв'язків між ними; проаналізуйте, чи достатньо інформації, щоб зрозуміти взаємодію різних чинників, складників, оцінити історичні факти, життєдіяльність людей; встановити достовірність джерела тощо; поміркуйте, яких джерел бракує.

Ми дійшли висновків, що формування системного мислення є важливим чинником запровадження в освітній процес вимог Державного стандарту базової середньої освіти у сфері інтегративних підходів до змісту громадянської та історичної освітньої галузі.

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ: ВИКЛИКИ І ПРОБЛЕМИ

*П.В. Мороз,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник*

У ході дослідження теми «Методичні засади і технології інтегрованого навчання історії в гімназії» завершено констатувальний етап експерименту. З

метою встановлення фактичного стану реалізації інтегрованого підходу в навчанні історії у період з 14 січня по 05 травня 2021 року нами було проведено опитування 435 вчителів історії ЗЗСО різних областей України через гугл анкету та здійснено аналіз отриманих результатів.

Аналіз відповідей вчителів дає підстави стверджувати, що переважна більшість респондентів позитивно сприймають інтегративний підхід у навчанні історії та вбачають його потенціал у формуванні ключових та предметних компетентностей учнів; подоланні фрагментарності та мозаїчності їхніх знань, формуванні в учнів інтегративного (системного) типу мислення, поглибленні взаємозв'язку навчання з повсякденною діяльністю людини.

Результати опитування дали змогу виявити низку проблем, що виникають у вчителів під час реалізації інтегрованого навчання історії, зокрема такі як: 1) пасивність учасників освітнього процесу; 2) брак як навчального часу, так і часу для підготовки вчителя; 3) відсутність методики інтегрованого навчання; 4) перевантаженість навчальної програми та підручників історії; 5) невідповідність вивчення споріднених тем різними предметами по класах.

Учасники опитування зазначили можливі виклики й ризики реалізації інтегрованого навчання історії в закладі загальної середньої освіти, серед яких такі: 1) формальний підхід до інтеграції та як наслідок перевантаженість змістом навчальної програми та підручників, що може зашкодити отриманню якісних знань учнями; 2) втрата цілісного курсу «Історія України», що недопустимо в умовах гібридної війни; 3) приділення вчителями більшої уваги своєму «фаховому» предмету в складі інтегрованого курсу та, як наслідок, отримання учнями поверхневих, а не ґрунтовних знань з історії; 4) інерція вчителів та їх неготовність до змін, відсутність зацікавленості системи ШПО у відповідній перепідготовці вчителів; 5) бюрократія та побоювання адміністрації закладів освіти щодо введення нового; 6) незацікавленість учнів, оскільки вони здають ЗНО не з інтегрованого курсу, а з курсу Історія України.

Розв'язання виявлених проблем та уникнення потенційних ризиків потребує розроблення і впровадження в освітній процес спеціальної методики інтегрованого навчання історії. Зокрема, подальшого вивчення потребують: 1) методологія інтегрування історичного змісту (критерії відбору, принципи побудови, шляхи реалізації); 2) особливості підготовки і реалізації інтегрованих уроків та проєктів; 3) методика розробки і впровадження програм інтегрованих курсів; 4) визначення форм і методів інтегрованого навчання для формування компетентностей і наскрізних умінь учнів засобами різних предметів; 5) засади розробки підручника з інтегрованого навчання історії та принципи його конструювання.

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ

*Г.В. Серова,
кандидат педагогічних наук*

Упровадження концепції Нової української школи передбачає оновлення змісту базової середньої освіти і методик навчання, що відповідають потребам